

PAKKO- LASKUN TEHNYT KONE LÖYTYI KORVESTA KOLMEN TUNNIN ETSINNÄN JÄLKEEN

Vaikka koneen hylky pakkolaskupaikalla näytti varsin pahoin kolhiintuneelta säilyi itse runko-osa matkustamotiloineen suhteellisen ehyenä. Kone ei myöskään syttynyt tuleen. Hyväksi onneksi alastulokohdalla oli pehmeätä suomaastoa, joka hidasti lentokoneen vauhdin ennen kuin kone ehti pysähtymispaikkaansa täysikasvuiseen metsään. Syvä lumi suojeli sekin osaltaan konetta maahansyöksyn tapahduttua. Ilmeisestikin näistä pääasiallisista syistä vältyttiin ihmishenkien menetykseltä.

Kar-Air Oy:n reittivuorokone lähti 1973-02-05 klo 08.50 Oulunsalon lentokentältä normaalille lennolle Oulusta Kuusamoon. Kolmihenkisen miehistön lisäksi koneessa oli 15 matkustajaa.

Noin seitsemän minuuttia ennen arvioitua saapumisaikaa Kuusamon kentälle kone ilmoitti Kuusamon lennonjohtotornille menettäneensä toisen moottorin toiminnasta ja palaavansa takaisin Ouluun.

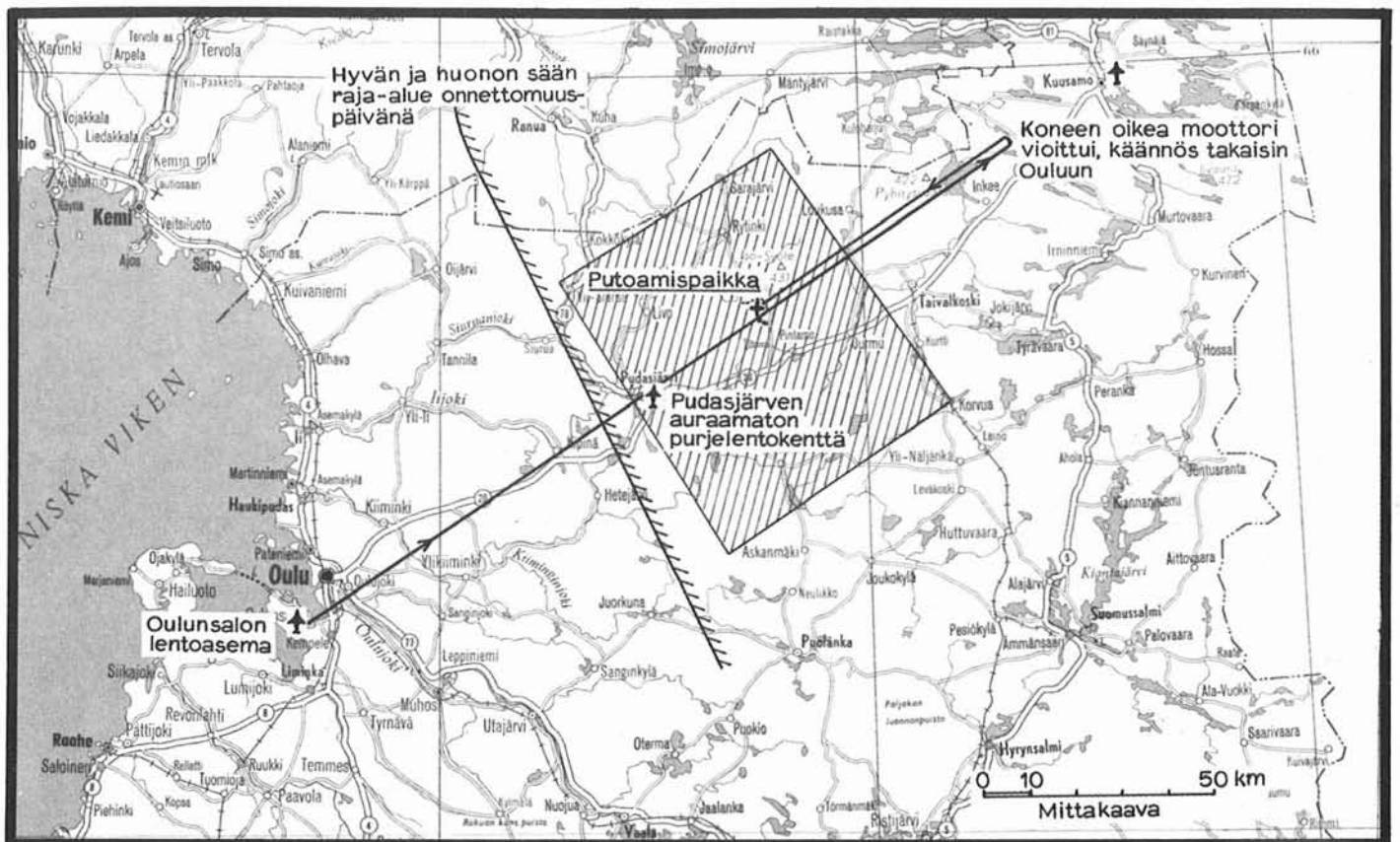
Jäätymisen vuoksi kone ei kuitenkaan pystynyt yhdellä moottorilla säilyttämään lentokorkeuttaan paluulennolla, vaan joutui tekemään pakkolaskun maastoon noin puoli tuntia kääntymisen jälkeen. Radioyhteys koneeseen menetettiin klo 10.03.

Etsintä- ja pelastustoimet käynnistyvät

Ilmailuviranomaisten saadessa tietoja koneen vaikeuksista (Rovaniemen lennonjohto oli jatkuvassa yhteydessä koneeseen) käynnistyivät tilanteen vaativat hälytystoimet ilmailuviranomaisten suorittamina heti sen jälkeen kun saatiin tieto koneen kääntymisestä takaisin kohti Oulua. Kun radioyhteys koneeseen oli katkennut ja voitiin olla varmoja pakkolaskusta, käynnistettiin ilmailun pelastus- ja lohkokeskusten toimesta laajat etsintä- ja pelastustoimenpiteet. Koneen putoamisalue, jonka laskettiin olevan Pudasjärven kunnassa, pyrittiin selvittämään mahdollisimman tarkoin samaan aikaan kun useampia helikoptereita ja ilma-aluksia hälytettiin etsintä- ja pelastustehtäviin. Poliisi- ja paloviranomaisten toimesta ja johdolla yhteistyössä väestön kanssa suoritettiin laajoja maaetsintöjä.

Huono lentosää ilmaetsintöjen haittana

Onnettomuusalueella vallinneen erittäin heikon lentosään johdosta ilmaetsintöjä ei heti onnettomuuden tapahtuttua pystytty lasketulla todennäköisyysalueella lainkaan suorittamaan. Vasta 1 1/2 . . . 2 tunnin kuluttua sää onnettomuusalueella parani sen verran, että lentoetsintöjä voitiin suorittaa rajoitetusti kahden helikopterin ja yhden paikalle päässeen kevytkoneen voimin. Toinen helikoptereista saapui etsintöihin ja pelastustehtäviin Ruotsista. Ruotsin ilmailuviranomaisille osoitettiin pian onnettomuuden tapahtuttua avunpyyntö ja apuun lähetettiin Luulajasta Ruotsin Ilmavoimien raskas helikopteri. Se laskeutui Oulunsalon lentokentälle ja otti onnettomuusalueelle lähtiessään mukaan suomalaisen lennonjohtajan, lääkärin ja 5-henkisen ensiapuryhmän.

Pohjakartta on ote Suomen maantieverkkokartasta 1:1 000 000. Julkaistu Maanmittaushallituksen luvalla.

Laajat tutkimukset käynnistyivät

välittömästi ja niiden tarkoituksena on selvittää paitsi onnettomuuden syyt ja seuraukset myös mahdollisimman laajalti ilmailun pelastuspalvelun ja sitä kentällä avustaneiden viranomaisten ja eri tahojen toimintaa. Tunnettuahan on, että nimenomaan ilmailun parissa tapahtuvat, joskus vähäiseltäkin vaikuttavat onnettomuudet ja vaaratilanteet selvitetään seikkaperäisesti — eikä ainoastaan selvitetä, vaan havaitut puutteet pyritään myös poistamaan ja järjestelmiä kehittämään siten, ettei samanlaista onnettomuutta enää tapahtuisi eivätkä samanlaiset puutteet haittaisi esimerkiksi lennonvarmistusta ja ilmailun pelastuspalvelua. — Myös palo- ja pelastustoimen alueella olisi tutkijalautakunnilla paljon työtä!

Maamme pelastustoimen järjestelyjen ja palolainsäädännön uudistamisen ajankohtaisuus ovat antaneet aiheen Pudasjärven lento-onnettomuuden yksityiskohtaisempaan käsittelyyn myös Palontorjunta-lehden sivuilla. Näinkin laajasta, rohkenisiko sanoa »tosiharjoituksesta» saadut kokemukset ja opetukset on syytä koota ja saattaa palosalalla yleiseen tietoon. Todettakoon kuitenkin, että viralliset selvitykset vasta antavat riittävän luotettavan kuvan tapahtuneesta. Niiden valmistumiseen saattaa kuluja pitkäkin aika, jonka kuluessa voi lukijakunnan mielenkiinto jo vähetä, joten toimitus on harkinnut oikeaksi asian selostamisen tuoreeltaan.

Yleiselostusta täydentävä aikataulu

Ennen tapahtuneen lähempää tarkastelua seuraavassa vielä onnettomuuden aikataulua. On huomattava, että mainituiksi ovat tulleet ainoastaan eräät pääasialliset tapahtumat ja esimerkiksi se monitahoinen toiminta, jota ilmailun pelastus- ja lohkokeskuksissa suoritettiin, puuttuu aikataulusta lähes kokonaan — samalla tavoin on jäänyt mainintaa vaille varmaan muitakin olennaisia käänteitä ja toimintoja.

- 09.33** Oulusta Kuusamoon matkalla ollut reittikone ilmoittaa Kuusamon ja Rovaniemen lennonjohtoon toisen moottorin vioittumisesta ja palaavansa Ouluun yhdellä moottorilla.
- 09.40** Tapahtumasta tiedon saanut Oulun lennonjohto tekee 'Hälytystilanne'-ilmoituksen Oulun lääninhälytyskeskukseen (Oulun kaupungin palolaitoksen hälytyskeskukseen) Kuusamon reittikoneen paluusta yhdellä moottorilla Ouluun sekä odotettavissa olevasta yksimoottorilaskusta arviolta klo 10.35.

- 09.53** Kone ilmoittaa Rovaniemen lennonjohdolle, ettei se pysty säilyttämään annettua lentokorkeutta ja että koneeseen muodostuu jäätä.
- 09.55** Oulun palokunnan yksikkö lähtee Oulunsalon lentokentälle yksimoottorilaskun johdosta, lentoaseman ja Oulun palolaitoksen kesken sovitun käytännön mukaisesti.
- 09.57** Kone ilmoittaa menettävänsä edelleen korkeutta ja jäänmuodostuksen lisääntyvän. — Alueen kaikki tutkat toiminnassa. Rovaniemen lennonjohto yrittää paikantaa koneen sijaintia ja on jatkuvasti radioyhteydessä koneeseen.
- 10.02** Kone ilmoittaa saaneensa yllättäen maata näkyviin ja ohittaneensa jonkun maaston hyvin läheltä.
- 10.03** Viimeinen radioyhteys koneeseen, missä koneen kapteeni ilmoittaa radioon: »Mäkeen menn...».
- 10.08** Pudasjärven poliisi saa poliisiradion kautta ensimmäisen ilmoituksen reittikoneen mahdollisesta pakkolaskusta Pudasjärven kunnan alueelle.
- 10.12** Pudasjärven poliisi saa Rovaniemen pelastuskeskuksen kautta tiedon koneen todennäköisestä pakkolaskusta kunnan alueelle.
- 10.13** Pudasjärven varapalopäällikkö saa tiedon lento-onnettomuudesta paikalliselta poliisilta.
- 10.15** Pudasjärven poliisi- ja paloviranomaisten toimeenpanemat etsintä- ja pelastustoimet, etsintään osallistuvan henkilöstön ja tarvittavan välineistön kokoamisen osalta käynnissä.
- 10.30** mennessä lentoetsintäyksikköjen hälytykset suoritettu ilmailuviranomaisten toimesta, jolloin mm. — avunpyyntö osoitettu Ruotsin ilmailuviranomaisille, — saatavissa olevat helikopterit ja kevytkoneet hälytetty todennäköiselle pakkolaskualueelle, — Utissa olevalle ilmavoimien keskiraskaalle helikopterille annettu valmismääräys. Kaksi yksityistä ambulanssia lähtee Pudasjärvelle valmiuteen Oulusta.
- 10.35** Oulun lennonjohto pyytää lääninhälytyskeskusta ottamaan yhteyden Pudasjärven poliisiin ja palokuntaan ja pyytää näitä tiedustelemaan havaintoja lentokoneesta kunnan eri puolilta.
- 10.36** Ruotsalainen raskas helikopteri lähtee Luulajasta Ouluun.
- 11.07** Ruotsista saapunut helikopteri laskeutuu Oulunsalon lentokentälle ottaakseen mukaan lennonjohtajan oppaaksi ja tulkiksi sekä lääkärin, sairaanhoitajan ja 5-henkisen ensiapuryhmän.

Korpeen syöksynyt kone löytyy

Huononkin sään ja näkyvyyden vallitessa tehokkaaseen toimintaan pystyvä ruotsalaishelikopteri havaitsi onnettomuskoneen tietyssä korvessa Pudasjärven kunnan alueella noin 3 tunnin ja 10 minuutin kuluttua pakkolaskusta. Kaikki koneessa olleet löydettiin hengissä, osa kylläkin loukkaantuneena.

Myös maaetsintäpartiot olivat tällöin jo lähestymässä onnettomuuspaikan maastoa väestöltä saatujen ja kootujen havaintotietojen perusteella.

Pelastuneet toimivat esimerkillisesti

Onnettomuskoneessa loukkantumatomina säilyneet matkustajat olivat etsijöitä odottaessaan toimineet maahan-syöksypaikalla esimerkillisellä tavalla. Loukkaantuneet oli avustettu turvaan koneen hyllyn luota ja heille oli annettu irrotettavissa olevat vaatteet ym. lämmikkeeksi. Kaksi lähistöllä olevaa latoa oli myös sytytetty tuleen etsijöiden huomion kiinnittämiseksi ja ilmeistä onkin, että raskas pelastushelikopteri havaitsi erityislaitteillaan ensin nuo merkkituloet.

Sairaankuljetusta helikopterein

Pahimmin onnettomuudessa loukkaantuneet kolme potilasta sekä seitsemän kävelykuntoista potilasta kuljetettiin onnettomuuspaikalta ruotsalaisella helikopterilla Ouluun. Oulun palolaitoksen sairausautot olivat saapuvia potilaita vastassa (kansikuva). Paripotilaat siirrettiin sairausautoilla Oulun Yliopistolliseen Keskussairaalaan. Etsintä- ja pelastustehtäviin osallistunut suomalainen kevyt helikopteri kuljetti kahdessa erässä yhteensä seitsemän henkilöä Pudasjärven paikallissairaalaan. Yksi onnettomuskoneen miehistön jäsenistä poistui paikalta maakuljetuksiin. Klo 15.00 mennessä oli kaikki koneessa mukana olleet saatu siirrettyksi sairaalahoitoon ja tarkastuksiin.

Kriittisin tilanne oli ohi.

- 11.15** Ilmavoimien keskiraskas helikopteri hälytetään liikkeelle Utista kohti Pudasjärveä.
- 11.30** Yleisradion uutislähetyksessä kerrotaan Oulu—Kuusamo reittikoneen katoamisesta todennäköisesti Pudasjärven kunnan alueelle. Västää kehoitetaan ilmoittamaan lentokonetta koskevista havainnoista joko Pudasjärven poliisille tai Etelä-Suomen pelastuskeskukselle, joiden puhelinnumerot ilmoitetaan.
- 12.00** Kaikki läänin alueella irrotettavissa olevat poliisivoimat, kuudesta eri poliisipiiristä ja Liikkuvan Poliisin osastoista hälytettynä ja matkalla etsintöihin Pudasjärvelle. — Paikalliset etsinnät käynnissä laajalla alueella. Perämereltä välittömästi onnettomuuden tapahduttua etsintöihin lähtenyt kevyt helikopteri laskeutuu Pudasjärven paloaseman lähetyville odottamaan Oulusta lähetettyä polttoainetäydennystä tuovaa tankkiautoa. Tämä helikopteri on samalla ainoa tähän mennessä lentoetsintöihin osallistunut ja onnettomuusalueelle päässyt ilma-alus.
- 12.10** Yleisradiossa annetaan virheellinen uutinen koneen onnistuneesta pakkolaskusta Pudasjärven aurasammattomalle purjelentokentälle.
- 12.27** Ruotsalainen helikopteri lähtee Oulusta etsintäalueelle mukanaan suomalainen henkilötäydennys.
- 12.30** Oulusta lähtee kevytkone etsintöihin ja onnistuu pääsemään huonosta lentosäästä huolimatta onnettomuusalueelle. — Yleisradion uutislähetyksessä oikaistaan virheellinen tieto koneen löytymisestä.
- 13.00** Kevyt helikopteri on saanut polttoainetäydennyksen Pudasjärvellä ja nousee uudestaan etsintöihin. — Lentoetsinnät käynnissä kahden helikopterin ja yhden kevytkoneen voimin.
- 13.12** Ruotsalainen helikopteri löytää onnettomuusalueen ja sen matkustajat maastosta, tuleen sytyttyjen latojen opastamana. Maaetsintäjoukot lähestymässä saman aikaisesti putoamispaikan maastoa.
- 13.20** Lääninhälytyskeskus saa Oulun lennonjohdosta suoran puhelinyhteyden kautta tiedon koneen löytymisestä ja pyynnön välittää tieto tästä ja löytymispaikasta edelleen Pudasjärvelle maaetsintöjä johtavan poliisin tietoon. Lennonjohtoon tieto koneen löytymisestä saatiin etsintään osallistuneen kevytkoneen välittämänä, koska löytymishavainnon tehtyään ruotsalais-helikopteri laskeutui niin matalalle, ettei se enää saanut suoraa radioyhteyttä Oulun lennonjohtoon. — Kevyt helikopteri ja kevytkone saapuvat samoihin aikoihin onnettomuuspaikan yläpuolelle ruotsalais-helikopterin opastamana.

- 13.45** Pudasjärven palokunta saa tiedon koneen löytymisestä paikallisen poliisiaseman kautta. Kevyt helikopteri lähtee viemään kolmea onnettomuusalueen matkustajaa Pudasjärven paikallissairaalaan onnettomuuspaikalta.
- 14.00** Yleisradion uutislähetyksessä ilmoitetaan koneen löytymisestä ja sen matkustajien tilasta.
- 14.22** Ruotsalainen helikopteri lähtee viemään pahimmin loukkaantuneita OYKS:n sairaalaan.
- 14.30** Ensimmäinen maaetsintäpartio, Pudasjärven palokunnan lähettämä osasto, saapuu kevytkoneen opastamana onnettomuuspaikalle.
- 15.00** Kaikki onnettomuusalueen matkustajat ja loukkaantuneet saatu siirrettyksi sairaalahoitoon.

Palotoimen osuudesta pelastustyössä

Lääninhälytyskeskus

Lääninhälytyskeskuksen osuudeksi muodostui Oulun lennonjohdon eli ilmailun lohkokeskuksen avustaminen viestien välittämisessä Oulun ja Pudasjärven välillä, sekä pelastushelikopterin laskun varmistaminen Oulun Yliopistollisen Keskussairaalan lähelle ja sen mukanaan tuomien loukkaantuneiden kuljetus laskupaikalta sairaalaan.

Ensimmäinen tieto tapauksesta lääninhälytyskeskukseen saatiin kun Oulun lennonjohto ilmoitti suoralla puhelinlinjaltaan Kuusamon koneen palaavan Ouluun yhdellä moottorilla. Normaalin käytännön mukaisesti tämä »hälytystilanne»-ilmoitus edellytti Oulun palolaitoksen sammutusyksikön johtoauton ja päivystävän palomestarin siirtymistä lentokentälle varmistamaan koneen turvallista laskeutumista.

Seuraava yhteys lohkokeskukselta otettiin n. 55 min kuluttua klo 10.35. Lohkokeskus pyysi lääninhälytyskeskusta ottamaan hätäpuheluna yhteyden Pudasjärven poliisiin ja palokuntaan pyytäen näitä edelleen tiedustelemaan kunnan eri puolilta havaintoja lentokoneesta.

Lääninhälytyskeskuksen toiminta jatkui sen jälkeen yksinomaan viestien välitystehtävissä, mihin Oulun lohkokeskuksen välillä olikin käytettävissä normaalin puhelinyhteyden lisäksi suora puhelinlinja sekä suora palokuntaradiopuhelinyhteys. Nämä lisäyhteydet osoittautuivat tarpeellisiksi, sillä lohkokeskuksen puhelinlinja oli ylikuormitettu lähes kaiken aikaa.

Paikallisen palokunnan osuudesta

Pudasjärven palokunnan ensimmäiseksi tehtäväksi muodostui varautuminen kaadoksissa olleen ja mahdollisesti maahan

Ruotsalaisen helikopterin miehistöä ja Oulun palolaitoksen henkilökuntaa siirtämässä pari-potilasta sairaautoon. Ruotsalainen pelastushelikopteri toi Pudasjärveltä Ouluun kolme pari-potilasta ja seitsemän kävelykuntoista, vähemmän loukkaantunutta henkilöä. Mainittakoon, että helikopteri voi ottaa kerralla mukaansa 23—25 matkustajaa tai 3500 kg:n kuorman. Matkalentonopeus on noin 250 km/h.

Ilmavoimille tulossa kaksi uutta keskiraskasta helikopteria

Ilmavoimille on hankittu Neuvostoliitosta kaksi Mi-8-tyyppistä keskiraskasta helikopteria. Ne ovat suurempia kuin ilmavoimien käytössä olevat Mi-4-tyyppiset helikopterit.

Mi-8 helikopterit pystyvät kuljettamaan yli 20 matkustajaa, tai yli 3 000 kg:n kuorman. Ulkopuolista, riippuvaa kuormaa voidaan kuljettaa enintään 3 000 kg. Paariputtilaita voidaan koneeseen sijoittaa kerralla 12. Lisäksi koneen varustuksiin kuuluu mm. nostolaite eli vintturi, jolla voidaan nostaa 200 kg:n kuorma.

Voimalaitteina on kaksi turbiinimoottoria, jotka antavat helikopterille matkalentonopeudeksi n. 200 km/tunnissa. Maksimi toimintamatka yhdellä tankkauksella on n. 450 km.

Koneen miehistöön kuuluu kaksi lentäjää ja yksi mekaanikko. Uudet helikopterit pystyvät toimimaan huonoissakin sääolosuhteissa, mikä mm. pelastustoiminnassa on usein tärkeää.

Ilmavoimien esikunnasta saatujen tietojen mukaan uusien helikoptereiden tulo parantaa jo merkittävästi ilmavoimien mahdollisuuksia antaa apuaan pelastustoimintaan, vaikka koneiden sijoituspaikka tuleekin alkuperäisten suunnitelmien mukaan olemaan Utti.

Helikoptereiden hajasijoitus on todettu vaikeaksi ja monitahoiseksi kysymykseksi. Se on kiinni lähinnä helikoptereiden huoltojärjestelyistä

ja päivystysmahdollisuuksista, joihin puolestaan vaikuttaa koulutetun henkilökunnan vähyys ja esimerkiksi Pohjois-Suomen osalta asiallisten tukikohtien puuttuminen. Helikopteritoiminnan kehittämiseen tarvitaan määrärahoja. Ilmavoimat hoitavat mielihyvin myös pelastuspalveluun kuuluvia tehtäviä, omien tehtäviensä rinnalla, mikäli pelastuspalvelun puolelta voidaan osittaa määrärahoja em. järjestelyjen toteuttamiseen, kuten esim. henkilöstön palkkaus- ja päivystyskustannuksiin.

On lisäksi huomattava, että nykyinen Ilmavoimien helikopterikalusto on ollut niin vähälukainen, ettei ole voitu ajatella sen hajasijoittamista.

Helikopteri on myös meidän maassamme osoittautunut korvaamattomaksi työvälineeksi metsäpalojen sammutuksessa. Sammutushenkilöstön ja kaluston siirrot on voitu suorittaa nopeasti. Siksi erityisesti Pohjois-Suomen palontorjuntaväkeä on kiinnostanut tietää joko nyt saataisiin helikopterikalustoa myös tälle suunnalle.

Ilmavoimien esikuntapäällikön mukaan Pohjois-Suomen helikopteritarve tunnetaan ilmavoimissa, minkä johdosta Pohjois-Suomi on seuraavana jonotuslistalla. Lähivuosina on tarkoitus saada vielä kaksi uutta keskiraskasta helikopteria, joiden sijoituspaikaksi on kaavailtu Rovaniemelle siirtyvää Hämeen lennostoa.

syöksyneen koneen etsintä-, pelastus- ja sammutustehtäviin. Koneen etsintätöihin ja havaintotietojen keräämiseen osallistuttiin yhteistyössä poliisin kanssa.

Pudasjärven paloasema toimi myös eräänä paikallisena johtopaikkana, missä Oulusta paikalle hälytetyt sairausautotkin olivat valmiustilassa.

Kun tieto reittikoneen todennäköisestä pakkolaskusta kunnan alueelle oli saatu poliisin välittämänä, suoritettiin normaali hälytys. Tilanteen vakavuuden johdosta varapalopäällikkö otti yhteyttä kunnan rakennusmestariin ja pyysi kaikki kunnan palveluksessa ja nopeasti irrotettavissa olevat miehet paloasemalle. Väkeä saatiinkin niin paljon paikalle, että niistä muodostettiin auto- ja suksipartioita, jotka lähetettiin suorittamaan järjestelmällistä etsintää ja havaintotiedustelua todennäköisyysalueelta ja siellä olevista taloista.

Palokunnan radiokalustoa lainattiin poliisille sekä myöhemmin toiseen helikopteriin, mihin ei kuitenkaan yhteyttä saatu ulkopuolisen antennin puuttumisen vuoksi. Paikallista etsintätoimintaa haittasikin yhteyksien puute poliisin ja palokunnan etsintäpartioiden välillä sekä maajoukkojen ja ilmaetsintöjä suorittavien ilma-aluksien välillä.

Kunnan ainoa paloauto varustettiin lähtövalmiiksi ensiapuvälineillä sekä kaikilla irrotettavissa olevilla kemiallisilla sammuttimilla.

Paloasemalla ollut miehistö osallistui myös lumikelkkojen ja viestintävälineiden lisähankintaan uusien etsintäpartioiden käyttöön yhteistyössä poliisin kanssa.

Ympäröivien kuntien palokuntien valmiudesta ja toiminnasta lähemmin jäljempänä.

Havainnointia palokuntien osuudesta

— Lääninhälytyskeskukset on saatava nykyistä toimintakykyisemmiksi niin henkilöstön, kartastojen kuin muunkin tarpeellisen välineistön osalta. Näistä aiheutuviin perustamis- ja ylläpitokustannuksiin on valtion ehdottomasti osallistuttava.

— Palokuntien suurten johtautojen varustamisen tarve poliisi- ja ilmailuradiolla sekä täydellisellä kartastolla.

— Palokuntien viestiyhteyksistä on niiden puutteista huolimatta nykyiselläänkin selvästi hyötyä eri viranomaisten välisessä yhteistoiminnassa. Palokuntien viestijärjestelyjen puutteiden poistamista tulee jatkaa ja tällöin pyrkiä poistamaan

— kaluston määrällinen puute (lähinnä kannettavien radioiden vähyys),

— poliisin ja palotoimen välisten radioyhteyksien puute,

— läänin palotoimen radioverkon puuttuminen (suorien yhteyksien puuttuminen aluehälytyskeskusten väliltä ja näiden sekä lääninhälytyskeskuksen väliltä),

— ilma- ja maaetsintäjoukkojen välisten radioyhteyksien puuttuminen tai näiden järjestelyjen keskeneräisyys.

— Yhteistyö poliisin ja muiden viranomaisten kanssa sujuu verraten hyvin, mutta yhteisiä koulutus-, harjoitus- ja tutustumistilaisuuksia tarvitaan myös lento-onnettomuuksien varalta.

Havaintoja ja kokemuksia lentoetsintätoiminnasta

Lentoetsintöjen tehokkuuden ja nopeuden vuoksi pyrittiin välittömästi mahdollisimman laajamittaiseen ilmaetsintään sekä helikoptereiden hyväksikäyttöön todennäköisesti tarvittavia henkilöpelastustehtäviä varten.

Ilmailuviranomaisten toimesta hälytettiin pelastustoimiin:

— Rajavartioston kevyt helikopteri Kajaanista. Helikopteri oli kuitenkin huollossa eikä päässyt lähtemään.

— Imatran Voima Oy:n kevyt helikopteri Petäjäskosken voimalaitokselta. Helikopteri ei päässyt onnettomuusalueelle koneen jäätyneen vuoksi.

— Jäänmurtaja Tarmon kevyt helikopteri saatiin siirtymään etsintöihin suoraan lennolta Pohjanlahden perukalta, Ruotsin rannikon edustalta.

— Utista Ilmavoimien keskiraskas helikopteri, joka ehti vain Kuopion tasalle tilanteen jo selvittyä.

— Kaksi kevytkonetta Oulun lentoasemalta. Näistä vain toinen selviytyi onnettomuusalueelle. Toinen joutui poistumaan etsinnästä alkuvaiheessa sääesteiden vuoksi.

— Lisäksi Etelä-Suomen pelastuskeskus lähetti avunpyynnön Ruotsin ilmailuviranomaisille Tukholman alueennohjoon, joka välitti apuun raskaan pelastushelikopterin Luulajasta.

Heti alussa etsintöihin lähtenyt kevyt helikopteri ja kevytkone eivät päässeet onnettomuusalueelle huonon lentosään johdosta. Helikopteri jäi kuitenkin etsintöihin niille alueille missä se pystyi lentämään, kevytkoneen palatessa Oulun lentoasemalle.

Ainoasta myöhemmin paikalle päässeestä kevytkoneesta oli suurta hyötyä sen toimissa viestien välittäjänä onnettomuuspaikalle laskeutuneen ja samalla radiokatveeseen joutuneen helikopterin sekä lennonjohton välillä. Samalla tämä kevytkone opasti maapartiot paikalle lento-merkinannoin.

Yhteistoimintaa maaetsintäpartioiden ja etsintään osallistuvien ilma-aluksien välillä haittasi suuresti näiden yksikköjen välisten suorien radioyhteyksien puute. Kevyen helikopterin mukaan annettiin Pudasjärven palokunnasta palokuntien radiopuhelin, mutta yhteyttä ei onnistuttu saamaan koneen ulkopuolisen antennin puutteesta johtuen. Oulusta käsin etsintöi-

Onnettomuuskone, KAR-AIR Oy:n kesällä 1972 hankkima kevyt liikekone, oli kanadalaisvalmisteinen DHC-6 "Twin-Otter"-merkinen ja kahdella potkuriturbiinimoottorilla varustettu. Konetyyppi tunnetaan lyhyistä nousu- ja laskuratavaatimuksistaan sekä hyvistä yksimoottorilento-ominaisuuksista. Kolmihenkisen miehistön lisäksi kone voi ottaa 18 matkustajaa. Kuusamon reitillä voitiin koneeseen ottaa painorajoitusten vuoksi enintään 15 matkustajaa. Onnettomuuslennolla koneessa oli nuo 15 matkustajaa, joten kone oli lähes maksimikuormassaan.

Pelastuspalvelusta

teki valtioneuvosto päätöksensä 1973-03-15. Sen mukaan sisäasiainministeriölle ja lääninhallituksille keskitetään valtakunnan pelastuspalvelun kehittämiseen ja koordinointiin kuuluvat perustehtävät. — Palaamme aiheeseen seuraavassa numerossa.

hin osallistuneeseen kevytkoneeseen ei saatu järjestetyksi palokuntaradiota, vaikka kyseessä oli sama kone, jolla on kesäisin lennetty palolentoja. Metsähallitus on halunnut varastoida palokoneisiin hankkimansa palokuntaradiot antennineen omiin varastoihinsa talven ajaksi.

Eräs korjausta vaativa (itse asiassa helposti korjattavissakin oleva) epäkohta on olemassa, elleivät kesäisin metsäpalontorjuntalentoja suorittavien kevytkoneiden viestijärjestelyt ole käytettävissä myös metsäpalokauden ulkopuolisena aikana. Niin kutsutuissa palokoneissa on ilmailuradion lisäksi metsäpalotehtäviä varten paloradio ja sen toiminnan kannalta välttämätön kiinteä ulkopuolinen antenni. Paloradioilla voidaan täten liikennöidä kevytkoneen ja maajoukkojen välillä. Radioyhteys saadaan kevytkoneesta suoraan palokuntien tukiasemiin, ajoneuvoasemiin ja kannettaviin aseisiin sekä päinvastoin. Palolentotoiminnan edellyttämällä radioyhteyksijärjestelyillä olisi nytkin ollut arvokas merkityksensä.

Tulkoot vielä mainitukseksi, että ilmaetsintöihin osallistui useampia Oulun läänin kokeneita palolentäjiä sekä tähyistäjistä että kevytkoneen miehistössä.

Yhteenvetoa

1. Pelastustoimen viestiyhteyksien puutteellisuudet tulivat selvästi esille tässäkin tapauksessa, vaikka toiminta ylimalkaan sujui joustavasti. Ennen kaikkea sanomien monimutkainen kierto ja yhteysverkkojen kirjavuus tulee selvästi esille useamman eri viranomaisen ja eri alojen toimintayksiköiden välisessä laajemmassa yhteistoiminnassa.

Toiminnan kannalta merkittävimpinä puutteina viestiyhteyksien osalta vaikutti tässä tapauksessa olevan mm.:

— Palotoimen ja poliisin välisten suorien radioyhteyksien puute.

— Maajoukkojen sekä ilma-aluksien välisten suorien yhteyksien puute.

— Eri viranomaisten toiminnallisiksi johtopaikoiksi muodostuneiden keskuksien välisten yhteyksien heikkoudet.

2. Eri viranomaisten johtopaikkojen puhelimet 'tukkeutuivat' ajoittain niin pahoin, että yhteistyö viranomaisten välillä ja kiireellisten sanomien välittäminen häiriintyi, aiheuttaen näin oman kitkatekijän pelastustyölle. Puheluruuhkaa synnyttivät mm. väestöltä tulleet lukuisat havaintoilmoitukset Yleisradiossa julkistetun katoamisilmoituksen jälkeen sekä toiseksi käytännöllisesti katsoen koko maan alueelta tulleet lehdistön ja tiedotusvälineiden kyselyt tapahtumista. Em. seikka antanee aiheutta selvittää eri viranomaisten johtopaikkoina toimivien elimien välisten yhteyksien varmistamista myös muilla keinoin, kuin pelkästään normaaleilla puhelinlinjoilla. Tähän lieneekin tulossa pa-

Jatkuu sivulla 179

rannusta palotoimen lääninradioverkkojen toteututtua.

3. Useammalle sekä pelastettavalle että pelastustyössä mukana olleelle tuottivat selvästi yllättävän ongelman putoamispaikalla vallinneet luonnonolosuhteet, ts. paksu, upottava lumi maastossa, mikä tuntuvasti hidasti ja vaikeutti toimintaa maastossa.

4. Eri viranomaisten välisen yhteistoiminnan voidaan katsoa sujuneen tässä tapauksessa varsin hyvin. On kuitenkin ollut todettavissa ehkä koulutuksen ja laajempien yhteisharjoitusten puutteesta johtuen eräänlaista neuvottomuutta ja tehtävien jaon epäselvyyttä yksityiskohtaisempaa toimintaa tarkasteltaessa.

Yleisenä toivomuksena tapauksen jälkeen eri osapuolilla onkin ollut esitettävänä yhteisten tilaisuuksien ja harjoitusten aikaansaamista sekä alan koulutuksen lisäämistä ja ko. toiminnan parempi koordinaatio eri viranomaisten välillä jo ennakolta.

5. Maaetsintöjä johtaneen poliisin osalta toiminnasta oli todettavissa mm.:

— Väestöltä tulleiden runsaslukuisten havaintoilmoitusten tarkistaminen laajalta alueelta satoi huomattavan osan poliisipartiosta näihin tehtäviin.

— Myös poliisit kokivat merkittävänä epäkohtana etsintä- ja pelastustoimissa sekä omien että yhteisten viestiyhteysjärjestelyjen jo aiemmin esille tuodut puutteet.

— Lisäksi poliisi piti epäkohtana omien moottorikelkkojen puutetta poliisi-piireistään.

Ilmailuviranomaisten ennakohavaintoja pelastustoimista tiivistetyssä muodossa

— Pelastustyöt onnistuivat Pudasjärven onnettomuudessa yllättävän hyvin kun ottaa huomioon maastolliset ja maantieteelliset olosuhteet sekä etenkin lentoetsintöjä vaikeuttaneet sääolosuhteet.

— Erittäin hyvänä edellytyksenä onnistuneille pelastustoimille ilmailuviranomaiset pitävät ripeitä alkutoimenpiteitä ja nopeasti käynnistyneitä etsintä- ja pelastustyön järjestelyjä poliisi-, palo- ja ilmailuviranomaisten toimesta.

— Erittäin merkittävänä ja suurta kiitosta ansaitsevana on pidettävä paikallisten asukkaiden omatoimisuutta ja etsintään itsenäistä aloittamista heti Yleisradion julkistettua koneen katoamis uutisen.

— Epäkohtana ilmailuviranomaiset pitävät sitä, ettei Oulun palolaitoksen suurta johtoautoa lähetetty välittömästi onnettomuuspaikalle.

Johtosuhdejärjestelyistä

lienee paikallaan lopuksi lyhyt kertaus.

Lento-onnettomuustapauksissa eri viranomaisten johtosuhdejärjestelyt ovat selvät. Ilmailun pelastuspalvelun etsintä- ja pelastustehtävien ylin johto ja koordinaatio kuuluu ilmailuviranomaisille. Toiminnallista johtoa ja koordinaatioita suorittavat Tampereella ja Rovaniemellä sijaitsevat ilmailun pelastuskeskukset (Pudasjärven onnettomuus tapahtui mainittujen kahden pelastuskeskuksen vastuualueen rajamailla, jolloin tässä tapauksessa molemmat pelastuskeskukset suorittivat etsintä- ja pelastustoimia ja olivat kiinteässä yhteistoiminnassa keskenään).

Pelastuskeskusten alaisuudessa ja niiden apuna paikallisella tasolla johtaa ilmailuviranomaisten suorittamaa pelastustoimintaa paikallinen lennonjohto eli ilmailun lohkokeskus.

Etsintätoimien toteutuksesta maalueilla vastaa käytännössä ensisijassa poliisi sekä pelastustoiminnasta ensisijaisesti palokunnat — useimmiten tiivissä yhteistoiminnassa keskenään. Jos ilma-alusta kohdanneeseen onnettomuuteen liittyy palo, siirtyy sammutus- ja pelastustyön johto välittömästi ja täysin asianomaisen kunnan paloviranomaisen vastuulle.

Mitä palokuntien odotettiin tekevän ja mitä tehtiin?

Ilmailuviranomaisten luodessa aikoinaan ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelua maahamme asetettiin suunnitelmassa palotoimelle seuraavassa numeroilla 1 . . . 4 merkityt ja muusta tekstistä poikkeavalla tavalla osoitetut pääasialliset tehtävät:

1. Alue- tai lääninhälytyskeskusten toimesta hälytetään tarvittavat palokunnat ja palokuntien yksiköt toimintaan.

— Pudasjärven lento-onnettomuuden yhteydessä hälytettiin ilmailun lohkokeskuksesta (Oulun lennonjohdosta) Oulun lääninhälytyskeskus ja sen toimesta edelleen paikallinen palokunta avustamaan etsintä- ja pelastustoimia.

— Pudasjärven palokunta sai kuitenkin ensimmäisen onnettomuusilmoituksen. Rovaniemen pelastuskeskuksen kautta paikallisen poliisin välityksellä n. 20 min ennen lääninhälytyskeskuksen ilmoitusta.

2. Alue- tai lääninhälytyskeskuksen toimesta lähetetään tarvittavat sairaus- ja palolaitot onnettomuuspaikalle.

— Tässä tapauksessa Pudasjärven terveyskeskuksen lääkäri tilasi onnetto-

muuspaikkakunnalle suoraan Oulusta kaksi yksityistä sairausautoa, jotka jäivät etsintöjen ajaksi päivystämään Pudasjärven paloasemalle. Tieto sairausautojen menosta Oulusta onnettomuuspaikalle saatiin lääninhälytyskeskukseen vasta jälkikäteen.

— Mahdollisesti tarvittavia sammutustoimenpiteitä varten oli Pudasjärven paloauto valmiustilassa paloasemalla, varustettuna kaikilla mahdollisilla ensiapuvälineillä ja kemiallisilla sammuttimilla. Lisäksi oli hälytettyä valmiustilaan Kuusamon ja Taivalkosken palokunnat, joiden sammutusyksiköt ja miehistö oli etsintöjen aikana täydellisessä lähtövalmiudessa paloasemillaan mahdollisesti tarvittavia sammutus- ja pelastustoimenpiteitä varten. Kuusamon palokunnalla oli lähtövalmiudessa mm. erikoisvarustein pelastus- ja ensiapuauto (nk. katastrofiauto) lääkärin ja ensiapuryhmän kanssa odottaen etsintäjoukoilta vain lähtökäskyä ja osoitetta.

— Oulun palolaitoksen suurta johtokeskusautoa ei lähetetty onnettomuuspaikalle, mutta sen lähettämiseen oli kuitenkin varauduttu, mikäli etsinnät eivät olisi johtaneet tulokseen päivällä.

— Toisaalla ilmailuviranomaisten kritiikkiä siitä, ettei johtoautoa käytetty tässä tapauksessa.

— Etsintöjen johdettua tulokseen tilanteen lopussa Oulun palolaitos varmisti yhdellä sammutusyksiköllä raskaan pelastushelikopterin laskun OYKS:n läheiselle urheilukentälle ja järjesti loukkaantuneiden kuljetuksen täältä sairausautoilla sairaalaan.

3. Palokuntien toimesta suoritetaan kuuntelua ja tähyystä ao:lla alueella.

— Kyseisessä tapauksessa hälytyksen tultua ei kuuntelua ja tähyystä ollut enää tarpeen, sillä koneen pakkolasku tai maahansyöksy oli jo silloin selviö. Paikallisen palokunnan miehistö osallistui kuitenkin useamman partion voimalla järjestelmälliseen maastoetsintään ja havaintotiedusteluun todennäköisyysalueella. Ensimmäinen maitse onnettomuuspaikalle saapunut etsintäpartio oli palokunnan lähettämä osasto.

4. Palokuntien taholta varmistetaan, että poliisiviranomaiset ovat tietoisia vaaratilanteesta.

— Tieto onnettomuudesta tuli Pudasjärven palokunnalle poliisin kautta. Myös lääninhälytyskeskus oli yhteydessä poliisiin heti tilanteen alkuvaiheessa.